

*К. І. Колесник,
методист центру методичного
забезпечення
КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР
Л. П. Лінкевич,
вчитель ЗОШ І-ІІІ ступенів № 28
м. Житомира
ім. гетьмана І. Виговського*

Учитель – передовсім особистість

*Впала зоряна тиха жаринка,
Рано впала на отчий поріг.
Мабуть, знак подає мені зірка,
Щоб я вибрав найкращу з доріг...
Петя Йорданова*

У житті кожної людини є мрія, до якої вона йде поступово й цілеспрямовано. Хтось швидко досягає поставленої мети, хтось акумулює досвід і знання, а потім досягає вершини.

Був такий період і в житті Людмили Скотняченко.

– Дорога до знань, до школи... Тут починалося моє чисте дитинство, поспішало з ранцем на уроки. А вслід тріпотіли тендітними листочками маленькі берізки...

Промайнули літа. Знову знайома стежина. Біля школи, як завжди, гарно, лунає веселий дитячий сміх. В прозорій блакиті курличуть журавлі, в урочистій задумі ступає по землі осінь. Струнка красуня-берізка, яка ще не так давно була тоненьким саджанцем, простягає до мене золоті віти. Моя білокора подруго, як непомітно ми подорослішали з тобою! І не віриться, що я – не безтурботна учениця школи № 28, а вчитель, – згадує вже Людмила Петрівна.

Ніхто не заперечить, що велике щастя зустріти Вчителя, який веде у світ добра, справедливості, вчить бути Людиною. Але найбільше щастя – стати Вчителем.

Виросли шкільні берізки, посіяли сережки-насінінки у землю, які пробиваються несміливими пагінцями. Тепер вчитель української мови й літератури продовжує справу своїх наставників.

Сьогоднішня потреба фахівців яскравих, талановитих, креативних, а ще неабияке значення відводиться ґрунтовним знанням. Якщо хочеш бути спеціалістом найвищого ґатунку, навчайся. Є багато можливостей для опанування знань. Це, в першу чергу, самоовдосконалення. Крім того, доступними є курси з різними формами навчання: очною, заочною, дистанційною. Актуальними є вебінари, які проводяться кваліфікованими науковцями, методистами, вчителями. Створено багато сайтів, медіатек, форумів, звідки можна почерпнути ідеї, знаннєвий багаж.

Кожен обирає свій шлях навчання, щоб у перспективі мати реальні результати. Пропонуємо певні аспекти використання сучасних методів, прийомів, форм на уроках української мови й літератури.

З-поміж освітніх продуктів, які створюють учні (конспекти, запитання до тексту, фрейми, кластери, денотативні графи, інтелект-карти тощо), значну увагу доцільно приділити таким, які сприяють розвитку як логічної сфери, так і образної, а замість механічного запам'ятовування сучасні прийоми мнемотехніки. Найкращим способом такого поєднання є **ейдос-конспект**.

Ейдос-конспект – роздуми, породжені образністю тексту, що супроводжуються створенням власних образів на основі цитат твору. Поєднуючи в собі опорний конспект (теоретичні знання) та ілюстрації до твору, ейдос-конспект задіює логічне й образне мислення.

Створення ейдос-конспекту, на нашу думку, поглиблює процес навчання та є завершальним етапом таких інтерактивних методів критичного мислення, як дискусійне питання, «мозковий штурм», «карусель», «гронування», «ажурна пилка», «кейс-метод» та ін. На основі образного зображення учень розкриває свою позицію, розвиває навички аргументації, вчиться узагальнювати й робити висновки.

Ейдос-конспекти використовуються на операційно-пізнавальному та на рефлексивно-оцінювальному етапі сучасного компетентнісного уроку.

Результативність роботи полягає в тому, що учні починають краще засвоювати навчальний матеріал. Створення ейдос-конспектів урізноманітнює урок, емоційно наснажує учителя й учня, дозволяє залучати до роботи школярів з усіма типами інтелекту.

Технологія створення ейдос-конспектів дозволяє вчителю творчо підходити до викладання української літератури.

Щоб спрямувати думки учня в правильне русло інтерпретації, на уроках української літератури вважаємо доцільним **використання схем, графічних зображень як ефективного прийому запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу**.

Використання графічного прийому відбувається в такій послідовності:

Схеми допомагають не тільки відтворити знання, а й їх систематизувати. Появі графічного зображення передують вислови відомих людей про письменника, цитати з твору, в яких є цікаві ключові слова, фрази, що формуватимуть проблемне питання. Форма графічного зображення теж якоюсь мірою повинна відповідати змістові відтворюваної інформації. Наприклад, під час вивчення біографії М. Коцюбинського (10 клас) методом гронування ми з'ясуємо основні відомості про особистість письменника. При цьому зважаємо на те, що письменника вважають «сонцепоклонником». Застосування графічного прийому матиме вигляд сонця. Наступним етапом (наступний урок) описуваного прийому буде відповідь на питання: чому письменника називали «сонцепоклонником» (від схеми – до розгорнутої відповіді).

Основні відомості про життєвий та творчий шлях Ольги Кобилянської презентуємо у вигляді орлиці, надписи робимо на перах крил птаха. Так старшокласники запам'ятають, що письменницю називають «гірською орлицею».

Вивчаючи творчість І. Нечуя-Левицького, пропонуємо учням створити схему-пояснення думки І. Франка, який назвав свого талановитого сучасника «колосальним всеобіймаючим оком України». Такі учнівські роботи мали вигляд ока, яке охоплює різні сфери діяльності письменника та різну тематику його творів. Принаймні думку Івана Франка про Івана Нечуя-Левицького десятикласники запам'ятали і зрозуміли (а це так важливо під час складання ЗНО).

Використання прийому графічного зображення проводимо на уроках у двох режимах: даємо форму – учні заповнюють її змістом; або за опрацьованим матеріалом школярі мають створити відповідну форму запису, тобто систематизувати вивчене.

Привертаємо увагу до вибору таких методів та форм навчання, які б сприяли залученню учнів до активної діяльності й забезпечували б формування у старшокласників цілісної картини світу. Одним із активних шляхів розв'язання поставленого завдання є використання методів візуалізації навчального процесу, серед яких означимо інтелект-карти.

Інтелект-карта (mind map), майдмепінг, карта пам'яті – це графічне схематичне зображення, що візуалізує певну інформацію, це відображення процесу загального системного мислення за допомогою структурно-логічних схем радіальної організації. В основі цієї методики лежить принцип «радіального мислення» на основі асоціативних розумових процесів. Карти пам'яті, створені за певними правилами, візуалізують, структурують і класифікують ідеї, уточнюють досить складні концепції та великі обсяги інформації.

Створення інтелект-карт вчить дітей виділяти основну інформацію, шукати ключові слова і за допомогою логіки відтворювати потрібну інформацію. У процесі сприймання або презентації власного графічного зображення школярі вчаться висловлювати свої думки, розвивати здогадку, уяву.

Щоб складання карт пам'яті було вдалим, а їх використання ефективним, важливо мати вчителю в арсеналі вислови з неординарними, неоднозначними думками. Необхідно навчити дітей шукати основне, ключове слово, яке допоможе розв'язати ту чи іншу проблему. Робота із складанням графічних малюнків до творів допомагає розвивати асоціативне мислення.

Використання інтелект-карт має розглядатися як органічна складова пізнавальної активності, що формує навички уміння вчитися як ключової компетентності.

Для успішної реалізації мовно-літературної освіти привертаємо Вашу увагу до змішаного навчання, яке дозволяє поєднувати традиційні методики та актуальні технології. Модель не передбачає радикальної відмови від традиційної освіти, оскільки очна освіта дає важливі мовні та соціокультурні навички. Відбувається ротація традиційного навчання в класі та самостійного онлайн навчання в особистому режимі, наприклад, через інтернет по системі посилань, складених вчителем, на спеціальних сайтах. Для детальнішого опрацювання матеріалу можливо звернутися за посиланням: <https://sway.com/Обpg0WyYGlmKIKaQ?ref=Link&loc=play>.

У школі проводяться заходи, спрямовані на розширення інтелекту учнів: відзначається День Національної академії наук України. Учителі та школярі мають можливість в режимі онлайн спілкуватися із старшим науковим співробітником лабораторії літературної освіти Інституту педагогіки НАПН України Наталею Логвіненко, оскільки з 2006 року триває співпраця з Лабораторією літературної освіти Інституту педагогіки Національної академії наук України (Київ).

Декілька років поспіль активним є спілкування з родиною талановитого українського письменника, художника, громадського діяча Олеса Павловича

Бердника. Ініціаторами участі у щорічному Міжнародному мистецькому фестивалі «Зоряна Україна», присвяченому творчості Олесь Бердника, є учні та Людмила Петрівна. У фаховому журналі «Українська література» в загальноосвітній школі» опубліковано уроки позакласного читання за творчістю О. П. Бердника. Вагомими є інші публікації в цьому журналі.

За авторською методикою розроблено експериментальні факультативні заняття (творчість Юрія Смолича та Володимира Владка), введені до двох розділів посібника «Українська фантастична проза в системі факультативних занять» (автор – старший науковий співробітник НАПН України Логвіненко Н.М.).

Неабияке місце займає діяльнісна сфера у житті вчителя. Активною є співпраця з учителями міста та області через Панораму відкритих уроків, Міжнародний фестиваль педагогічних інновацій, засідання клубу «Світоч» (є його керівником з 2012 року), регіональний педагогічний експеримент з проблеми «Формування вміння вчитися як ключової компетентності засобами предметів гуманітарного циклу», Всеукраїнський фестиваль педагогічних ідей «Мій особистісно зорієнтований урок» (м. Новоград-Волинський), семінари-практикуми для вчителів української мови та літератури області, виступи на Волошинських читаннях «Теорія і методика навчання української літератури: актуальні проблеми» (м. Київ, НАПН України), участь у конкурсах «Учитель року» (переможець обласного етапу конкурсу, 2015 рік), щорічна участь у педагогічних виставках «Сучасна освіта Житомирщини».

У своїй педагогічній діяльності Людмила Петрівна Лінкевич послуговується Сократовим принципом: «Хто хоче зрушити світ, нехай почне із себе».